

Joseph Ratzinger – Benedikt XVI.

Spisi o cerkveni glasbi

Ljubljana 2009

SPISI O CERKVENI GLASBI

AVTOR : Joseph Ratzinger – Benedikt XVI.

UREDNIK IZDAJE : Edo Škulj

© za slovensko izdajo Družina d. o. o.

prva izdaja

JEZIKOVNI PREGLED : Marija Škulj

TEHNIČNA UREDITEV : Družina d. o. o.

LIKOVNA ZASNOVA NASLOVNICE : Tone Seifert

IZDALA IN ZALOŽILA : Družina d. o. o.

ODGOVARJA : dr. Janez Gril

TISK : Tiskano v Sloveniji

NAKLADA : 500 izvodov

Ljubljana 2009

Vse informacije o knjigah založbe Družina
dobite na internetu: **www.druzina.si**

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

783
27-535

BENEDICTUS XVI, papež
Spisi o cerkveni glasbi / Joseph Ratzinger - Benedikt XVI. - 1.
izd. - Ljubljana : Družina, 2009

ISBN 978-961-222-767-8

246777088

Uvodna beseda

Verjetno je edinstven primer v zgodovini katoliške Cerkve, da ista oseba najprej kot kardinal pripravi knjigo in jo potem kot papež razglasi. To se je zgodilo s *Katekizmom Katoliške Cerkve – Kompendijem*, ki ga je pripravil kardinal Joseph Ratzinger in uvod podpisal 20. marca 2005. Čez dober teden je umrl papež Janez Pavel II., ki mu je delo naročil, in ga je kot Benedikt XVI. razglasil z motu proprio, ki ga je podpisal 28. junija 2005.

Kompendij posveča liturgičnemu petju in glasbi le čl. 239; vendar v njem odmeva Ratzingerjevo mišljenje o tem vprašanju: »Ker sta petje in glasba tesno povezana z bogoslužnim dejanjem, je treba paziti na naslednje pogoje: besedila, ki naj zajemajo zlasti iz Svetega pisma in bogoslužnih virov, se morajo skladati s katoliškim naukom; molitev naj pride lepo do izraza; glasba naj bo kvalitetna; občestvo naj bo udeleženo; upoštevati je treba kulturno bogastvo Božjega ljudstva; opravilo naj ima sveto in slovesno naravo.«

Člen postavlja kar stroga merila, in to v kar šestih pogojih:

a) »besedila, ki naj zajemajo zlasti iz Svetega pisma in bogoslužnih virov, se morajo skladati s katoliškim naukom.« Kar težko si predstavljamo, da bi besedila vzeta »iz Svetega pisma in bogoslužnih virov« ne bila v skladu »s katoliškim naukom«. Vendar ne smemo prezreti besedice »zlasti«. To se pravi, da imajo besedila lahko druge vire. V tem primeru pa bi lahko ne bile v skladu s katoliškim naukom. Na ta besedila moramo biti pozorni; pa ne samo, da morajo biti pravoverna, ampak tudi stvarna, objektivna, resna.

b) »molitev naj pride lepo do izraza.« Sicer je vsako petje molitev, saj na koncu člena navaja sv. Avguština: »Kdor poje, dvakrat moli;« vendar naj petje ne izraža toliko čustev in vzdihovanj, ampak naj ima tiste štiri odlike vsake dobre molitve: častilna, zahvalna, zadostilna in prosilna razsežnost.

c) »glasba naj bo kvalitetna.« Ni vsaka glasba primerna za bogoslužje, predvsem tista ne, kateri manjka umetniška popolnost. Ne gre tukaj za zvrst, ampak za kakovost.

d) »občestvo naj bo udeleženo.« Takoj po koncilu je veliko prahu dvignila beseda: »actiosa participatio« (dejavno sodelovanje), češ samo tisti sodeluje, ki moli ali poje. Počasi se je izčistil pojem, da tudi s poslušanjem lahko aktivno sodelujemo. Zgled je zbrano občinstvo na simfoničnem koncertu, ki ne sodeluje drugače kot s poslušanjem; pa nihče ne bo rekel, da ne sodeluje.

e) »upoštevati je treba kulturno bogastvo Božjega ljudstva.« Kmalu po koncilu je postalo jasno, da je treba obogatiti bogoslužje s krajevno umetnostjo. Govorilo se je o »inkulturaciji«. Velika zmota pa bi bila, če bi hoteli

prenesti misijonsko bogoslužje nazaj v Evropo, ki ima povsem drugačno glasbeno izročilo, ki ima še vedno veliko povedati sodobnemu Evropejcu.

f) »opravilo naj ima sveto in slovesno naravo.« Dva pogoja: »sveto« je tisto, ki je vzeto iz vsakdanje rabe in namenjeno posebnemu cilju; vsako bogoslužje mora biti po naravi »slovesno«, zato govorimo o liturgičnem slavju. Zato ne sodi k bogoslužju glasba, ki me poveže z vsakdanjim življenjem.

Te misli odmevajo v razpravi kardinala Josepha Ratzingerja – papeža Benedikta XVI. Verjetno še noben papež ni imel takega osebnega in teološkega odnosa do cerkvene glasbe kot ravno Benedikt XVI. Ostala dva »glasbena« papeža (oba svetnika!) sta daleč za njim: Gregor Veliki je glasbi posodil le ime, Pij X. pa ni imel večje glasbene izobrazbe. Kmalu po izvolitvi za papeža je sam povedal, da po kosilu rad zaigra kakšno sonato, najraje Mozartovo. To je v skladu z nemško meščansko vzgojo, ki vključuje dobro igranje na vsaj eno glasbilo. Pa ne samo to. V družini je glasbeni talent prisoten; njegov brat Georg je bil 30 let regens chori v regensburški stolnici. Na drugi strani pa kar zadeva teologijo, verjetno še nihče ni tako globoko pisal kot Joseph Ratzinger. Takšne teologije cerkvene glasbe smo bili vajeni samo pri evangeličanski teologiji. Iz tega razloga sem kot urednik Cerkevne glasbenika objavil prevode štirih Ratzingerjevih teoloških razprav o cerkveni glasbi, in sicer kar kmalu po nemškem izidu, leta 1981, 1983, 1986 in 1995.

Tukaj so članki razvrščeni po izdaji zbranih spisov Josepha Ratzingerja:¹

I. Zur theologischen Grundlegung der Kirchenmusik, in: F. Fleckenstein (Hg.), *Gloria Deo – Pax hominibus*. Festschrift zum 100jährigen Bestehen der Kirchenmusikschule Regensburg, Regensburg 1974, 39–62.²

Teološka vprašanja o cerkveni glasbi, v: *Cerkveni glasbenik* 74 (1981), 79–85 (prevedel: Anton Štrukelj).

II. Liturgie und Kirchenmusik, in: *Internationale Katholische Zeitschrift Communio* 15 (1986), 243–256.³

¹ Prim. J. Ratzinger, *Gesammelte Schriften 11: Theologie der Liturgie*, Freiburg – Basel – Wien ²2008. Oddelek D ima naslov Teologija cerkvene glasbe.

² Razprava je nastala kot teološki prispevek v zborniku *Gloria Deo – Pax hominibus* ob stoletnici cerkvenoglasbene šole Regensburg 22. novembra 1974. Članek tedanjega regensburškega profesorja za dogmatiko je bil ponatisnjen v drugih revijah, končno pa leta 1981 v zborniku *Das Fest des Glaubens* (Praznik vere).

³ Uvodno predavanje na VIII. mednarodnem kongresu o cerkveni glasbi 17. novembra 1985 v Rimu v angleščini in tudi objavljeno kot *Liturgy and Church music*.

Liturgija in cerkvena glasba, v: *Cerkveni glasbenik* 79 (1986), 68–75 (prevedel Anton Štrukelj).

III. *In der Spannung zwischen Regensburger Tradition und Nachkonziliarer Reform*, in: *Musica sacra* 114 (1994), 379–389.⁴

Med izročilom in prenovami, v: *Cerkveni glasbenik* 88 (1995), 49–59 (prevedel Matjaž Barbo).

IV. *Theologische Probleme der Kirchenmusik*, in: *Internationale Katholische Zeitschrift Communio* 9 (1980), 148–157.⁵

Teološki temelji cerkvene glasbe, v: *Cerkveni glasbenik* 76 (1883), 33–38, 78–82 (prevedel: Anton Štrukelj).

V. *Biblische Vorgaben für die Kirchenmusik*, in: *Brixener Initiative Musik und Kirche. Drittes Symposion »Choral und Mehrstimmigkeit«*, Brixen 1990, 9–21.⁶

Svetopisemski temelji cerkvene glasbe (prevedel Edo Škulj).

VI. *Kirchenmusikberuf als liturgischer und pastoraler Dienst*, in: F. Fleckenstein (Hg.), *Kirchenmusik im Gespräch*, Bonn 1976, 24–27.⁷

Poklic cerkvenega glasbenika kot liturgična in pastoralna služba (prevedel Anton Štrukelj).

Prve štiri razprave v tem vrstnem redu so izšle v: *Musica sacra* 5 (2008), 267–297; pri Herderju pa je izšla knjiga: Joseph Ratzinger – Benedikt XVI., *Im Angesicht der Engel. Von der Musik im Gottesdienst*.

Dodatek I: *Benedictus XVI, Litterae apostolicae motu proprio datae SUMMORUM PONTIFICUM*, Citta del Vaticano 2007.

Papež Benedikt XVI., *Apostolsko pismo – motuproprij Summorum pontificum*, v: *Cerkveni dokumenti* 116, Ljubljana 2007 (prevedel Janez Zupet).

---

⁴ Ko je leta 1994 Georg Ratzinger zapustil službo stolnega regens chori v Regensburgu, je imel kardinal predavanje z gornjim naslovom. Objavljeno je bilo v *Musica sacra*.

⁵ Predavanje na Oddelku za katoliško cerkveno glasbo Državne visoke šole za glasbo v Stuttgartu, kjer je bilo najprej samostojno objavljeno; pozneje v *Communio*.

⁶ To je predavanje, ki ga je imel prefekt Kongregacije za nauk vere 28. septembra 1990 v bogoslovju v Brixnu kot uvodni govor v simpozij *Gregorijansko petje in večglasje*, ki ga je organizirala Briksenška spodbuda glasba in Cerkev.

⁷ Izhodiščne točke za razpravo ob stoletnici cerkvenoglasbene šole v Regensburgu 22. maja 1975.

V tesni povezanosti s cerkveno glasbo je liturgični jezik, nekdam latinščina. Zato je kot prvi dodatek uvrščeno papeževo pismo o maši v latinščini.

Dodatek II: *Krajši nagovori.*

Kot drugi dodatek so papeževi krajši nagovori o cerkveni glasbi ali pa o umetnosti sploh, ki so raztreseni po raznih dnevnikih.

Prepričan sem, da bo pričujoča knjiga papeža Benedikta XVI. doprinesla velik delež pri sestavljanju teologije glasbe tudi v slovenščini.

Edo Škulj

I. Teološka utemeljitev cerkvene glasbe

1. Uvod: Pogledi na pokoncilsko razpravo o cerkveni glasbi

V široko razširjeni nemški izdaji besedil drugega vatikanskega koncila, ki sta jo pripravila Karl Rahner in Herbert Vorgrimler, je presenetljiva pripomba. V začetku kratkega komentarja k poglavju o cerkveni glasbi v Konstituciji o svetem bogoslužju je rečeno, da je pravo umetnost, kakršno najdemo v cerkveni glasbi, »s stališča njenega ezoteričnega bistva v dobrem smislu težko uskladiti z bistvom bogoslužja in najvišjim načelom liturgične prenove«.¹ Ta stavek je presenetljiv toliko, kolikor besedilo, ki ga hoče komentirati – namreč Konstitucijo o svetem bogoslužju – v glasbi »ne vidi samo dodatka in okraska, temveč mu pomeni bogoslužje samo, dopolnjujočo sestavino polnega bogoslužnega opravila.«² Seveda tudi Rahner in Vorgrimler nočeta iz bogoslužja pregnati vsakršne glasbe; nezdržljiva s svojim bistvom se jima zdi samo prava umetnost, to je izročena glasba zahodne Cerkve. Zato mislita, da priporočilo koncila, po katerem »je treba zaklad cerkvene glasbe ohranjati in gojiti z največjo skrbnostjo«,³ ne pomeni, »da se mora to vršiti znotraj bogoslužja samega.«⁴ Potemtakem je tudi pri koncilskem priporočilu pevskih zborov poseben poudarek na tem, da se nanaša »predvsem« na stolne cerkve. Iz celotne zveze nastane vtis, da koncil pravzaprav teži k temu, da bi hotel videti pevske zборе samo tam in še to z omejitvijo, da ne bi bili v napoto dejavnemu sodelovanju ljudstva.⁵ Kar po Rahnerju in Vorgrimlerju normalno spada k bogoslužju, potemtakem sploh ni »prava cerkvena glasba«, temveč »tako imenovana uporabna glasba«.⁶

Priznati je treba, da je v koncilskem besedilu opazna določena napetost, v kateri se zrcali najprej napetost med različnimi silami v koncilski dvorani, še globlje pa morda napetost v stvari sami. V tem besedilu je zelo jasno pripo-

¹ K. Rahner – H. Vorgrimler, *Kleines Konzilskompendium*, Freiburg²1967, 48.

² Prim. J. A. Jungmann, *Einleitung und Kommentar zur Konstitution über die heilige Liturgie »Sacrosanctum Concilium«*, v: *Das zweite vatikanische Konzil. Dokumente und Kommentare I* (=LThK² Ergänzungsband I), 95 sl.

³ B 114.

⁴ K. Rahner – H. Vorgrimler, *Kleines Konzilskompendium*, Freiburg²1967, 48.

⁵ Prim. B 114: »Zaklad cerkvene glasbe je treba ohranjati in gojiti z največjo skrbnostjo. Pevske zборе, zlasti pri shodnicah, je treba vneto pospeševati; škofje in drugi dušni pastirji pa naj vneto skrbijo, da bo pri vsakem petem opravilu celotno občestvo vernikov moglo uveljavljati sebi primerno dejavno sodelovanje.«

⁶ K. Rahner – H. Vorgrimler, *Kleines Konzilskompendium*, Freiburg²1967, 48.

Dodatek 2: Krajši nagovori

1. Poslanica kardinala Josepha Ratzingerja za 23. srečanje prijateljstva med narodi (Rimini, 18.–24. avgust 2002)¹

Vsako leto znova me v molitvenem bogoslužju v postu presune protislovje, ki je v večernicah ponedeljka drugega tedna. Tu sta druga poleg druge dve antifoni: ena za postni čas, druga za veliki teden. Obe nas uvajata v Ps 44, vendar vsebujeta povsem nasproten ključ za razumevanje psalma. Gre za psalm, ki opisuje kraljevo svatbo, kraljevo lepoto, njegove vrline, njegovo poslanstvo, potem pa preide v poveličevanje neveste. V postu ima psalm za svoj okvir isto antifono, ki jo uporabljamo ves preostali čas med letom. To je tretja vrstica psalma, ki se glasi: »Ti si najlepši med človeškimi sinovi, milina je razlita na tvojih ustnicah.«

Jasno je, da Cerkev na ta psalm gleda kot na pesniško–preroško upodobitev svatbenega odnosa Kristusa s Cerkvijo. Kristusa prepoznava kot najlepšega med ljudmi; milina, ki je razlita na njegovih ustnicah, se nanaša na notranjo lepoto njegove besede, na slavo njegovega oznanila. Tukaj torej ne gre samo za poveličevanje zunanje lepote Odrešenikovega lika, temveč se v njem kaže lepota Resnice, lepota Boga samega, ki nas istočasno privlači k sebi in nam zadaja rano Ljubezni, sveto strast (eros), ki nas skupaj z nevesto Cerkvijo in v njej vodi k Ljubezni, ki nas kliče.

Na veliki ponedeljek Cerkev zamenja antifono in nas vabi, da psalm beremo v luči Iz 53,2: »Ni imel podobe ne lepote; videli smo njegovo obličje, zmaličeno od bolečine.« Kako je to dvoje sploh združljivo? »Najlepši med ljudmi« je tako zmaličen, da ga niti nočemo gledati. Pilat ga množici predstavi, rekoč: »Glejte, človek.« S tem hoče vzbuditi sočutje do prebičanega in ponižanega človeka, ki nima več nikakršne zunanje lepote.

Avguštin, ki je v svoji mladosti napisal knjigo o lepem in primernem in ki je cenil lepoto v besedi, v glasbi in likovni umetnosti, je zelo močno začutil to protislovje. Zavedal se je, da vsa grška filozofija lepote tukaj ni kar ovržena, pač pa dramatično postavljena pod vprašaj: kaj je lepo in kaj

---

¹ Poslanica kardinala Josepha Ratzingerja za 23. srečanje za prijateljstvo med narodi (Rimini, 18.–24. avgust 2002) z naslovom: *Občutenje stvari, občudovanje lepote*. Izvirnik: Messaggio di S. Em. Card. Joseph Ratzinger per la XXIII edizione del Meeting per l'amicizia fra i popoli dal titolo: *Il sentimento delle cose, la contemplazione della bellezza* v: J. Ratzinger, *La bellezza. La Chiesa*, @ Libreria Editrice Vaticana e Itaca Roma – Castel Bolognese 2005, 9–26. – Prevedel Andrej Vončina.

Kazalo

Uvodna beseda	5
I. Teološka utemeljitev cerkvene glasbe	9
II. Bogoslužje in cerkvena glasba	27
III. Med izročilom in prenovami	43
IV. Teološka vprašanja o cerkveni glasbi	59
V. Svetopisemski temelji cerkvene glasbe	71
VI. Poklic cerkvenega glasbenika kot liturgično in pastoralno služenje ..	85
Dodatek 1: Apostolsko pismo – motuproprij: <i>Summorum pontificum</i> ..	89
Dodatek 2: Krajši nagovori	105
Kazalo	113